

کتاب درسی از زمان پیشرفت صنعت چاپ، به عنوان وسیله اصلی ارائه محتوای واحدهای درسی در موسسات آموزشی محسوب شده و در طول تاریخ، به عنوان راحت‌ترین رسانه آموزشی مورد توجه دانشجویان، معلمان و اساتید بوده است. امروزه افزایش سرعت رشد دانش، باعث شده که کتابهای درسی به همان شکل سنتی خود نتواند پاسخگوی نیازهای جامعه و یادگیرندگان باشد و نیازی بر شکل‌های جدید احساس شود. تولیدات نشر چاپی امروز، دارای محدودیت‌هایی است. کتاب‌های کاغذی در مقابل آسیب‌های فیزیکی حساس و مستعد خرابی‌اند و از سویی وابسته به مکان و زمان هستند و به همین دلیل قادر به پاسخگویی حجم بسیار بالای اطلاعات امروزی نیستند. رشد و توسعه فناوری اطلاعات در سالهای اخیر زمینه‌ای را فراهم کرده است تا با بهره‌گیری از فناوری‌های دیجیتال و طراحی و تدوین کتابها و کتابخوان‌های الکترونیکی، ناشران، نویسندگان و خوانندگان بتوانند بر محدودیت‌های کتاب‌های چاپی فائق آیند.

در سالهای اخیر، تکنولوژی کتاب‌های الکترونیکی در کشورهای توسعه یافته با استقبال خوبی مواجه شده است و اقدامات متناسب در این زمینه صورت گرفته است. ولی در کشور ما این امر هنوز به خوبی مورد بررسی و مطالعه قرار نگرفته است و به عبارتی انتقال این تکنولوژی به نحو احسن اتفاق نیفتاده است. کتاب‌های الکترونیکی تولید شده در ایران اغلب با فرمت پی. دی. اف و بدون ارزش افزوده و همانند

کتابهای چاپی منتشر شده‌اند. کمبود آگاهی از نرم افزارها و سخت‌افزارهای موجود برای کتابهای الکترونیکی و فقدان آگاهی در زمینه طراحی کتابهای الکترونیکی از جمله مهم‌ترین دلایل عدم رونق و نشر کتاب‌های الکترونیکی است.

تعریف کتاب الکترونیک

کتاب الکترونیکی یک منبع دیجیتال اطلاعاتی است که به شکل منسجم، مدون، هدفمند و با موضوعی مشخص طراحی شده و از طریق ابزارهای الکترونیکی چون رایانه، کتابخوان و یا ابزارهای اختصاصی قابل حمل (پرتابل) به صورت پیوسته یا ناپیوسته قابل ارائه است. این کتابها شامل صدا و تصویر و فرآیندهای زنده و پویا هستند و می‌توانند از طریق ضمیمه پست الکترونیکی تحویل داده شوند.

مزایای استفاده از کتاب الکترونیکی

از مهم‌ترین مزیت‌های استفاده از منابع درسی الکترونیکی، امکانات چندرسانه‌ای همچون فیلم، پویانمایی یا تصاویر رنگی فراوان، بدون محدودیت فضایست. کاهش هزینه‌ها، سرعت، سهولت، دسترسی همزمان، حذف شدن واسطه‌ها، تجدید چاپ و بهنگام کردن، پایان ناپذیری، اشتراک کتاب، قابلیت

جستجوی محتوای غیرمتنی، امکان خوانده شدن متن به صورت شفاهی، قابلیت‌های صوتی و تصویری، قابلیت تعامل با خواننده، امکان شخصی‌سازی ظاهر متن، امکان شخصی‌سازی محتوای متن، برقراری پیوند بین قسمت‌های مرتبط، وجود علائم نشاندهنده میزان پیشرفت مطالعه، شیوه‌های مختلف پرداخت هزینه، ارائه خدمات توزیعی از دیگر موارد قابل توجه در مورد این کتابها هستند.

اصول تلفیقی کتابهای درسی الکترونیکی

کتاب الکترونیکی دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است که به واسطه آنها می‌توان بر بسیاری از چالش‌ها و مشکلات کتب چاپی چیره شد. در این میان پذیرش آن توسط فراگیران و دانشجویان و میزان استفاده از آن بسیار حائز اهمیت است. یکی از علل نارضایتی دانشجویان از کتابهای درسی الکترونیکی، طراحی نامناسب آنهاست. در سالهای اخیر برخی از اصول در این زمینه ارائه شده‌اند که رهنمودهای خوبی را برای طراحی کتابهای درسی الکترونیکی ارائه می‌دهند و به اختصار در اینجا آورده شده‌اند.

اصل تقطیع

تقطیع یا شکستن محتوا به تکه‌های کوچک معنادار خواندن کتاب را آسانتر می‌کند. بهترین روش تقطیع محتوا وارد کردن عناوین فرعی است. عناوین فرعی خواننده را از محتوای بعدی آگاه می‌سازد و ذهن او را برای درک منظم آماده می‌کند.

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی شهرد

معاونت آموزشی

مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی

کمیته دانش پژوهی و نوآوران

(۲)

چگونه کتاب درسی الکترونیک (E-BOOK) طراحی کنیم؟

کرد. طبق این اصل توجه به تفاوت‌های فردی و طراحی کتاب درسی باعث یادگیری و درک بهتر خوانندگان خواهد شد. مواردی مانند قابلیت تغییر اندازه قلم یا صفحه، تغییر رنگ قلم، تغییر زمینه، قابلیت چینش عناصر صفحه، امکان تغییر رنگ هایلایت‌ها، قابلیت چینش عناصر صفحه، امکان کنترل تصاویر ویدئوها، تغییر صدای زمینه و همچنین ارائه گفتار به صورت محاوره‌ای، به همراه شخصی سازی محیط کتاب درسی می‌تواند عاملی در جهت رعایت تفاوت‌های فردی باشد.

اصل طرح بندی

صفحه‌آرایی و طرح بندی نقش اساسی در موفقیت کتابهای الکترونیکی دارد. هدف از صفحه‌آرایی ایجاد انگیزه بیشتر برای خواندن، و راحتی در خواندن است. صفحه‌آرایی خوب و مناسب باید رغبت خواننده و مخاطب را افزایش دهد و ذائقه بصری آنان را اصلاح و یا تقویت کند. انتخاب مناسب نوع خط، متناسب بودن فواصل سطرها، در نظر گرفتن فضای پر و خالی بین کلمات، تناسب رنگ مرکب، اندازه مناسب صفحه، طراحی جذاب جلد، زمینه مناسب و شناسه استاندارد از نکات حائز اهمیت در صفحه‌آرایی کتابهای الکترونیکی چندرسانه‌ای هستند.

منبع

نثری. شبنم، رضایی. عیسی،آزمند. محمد، اصول طراحی و نگارش کتابهای درسی الکترونیکی. پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی. ۱۳۹۱

اصل تقطیع انسجام خاصی به مطالب می‌دهد و از خستگی بصری ایجاد شده جلوگیری می‌کند.

اصل افزودگی

افراد از انیمیشن و بیان شفاهی بهتر از متن (چاپی) مطالب را یاد می‌گیرند. بکارگیری عناصر مختلف بطور همزمان شناخت را افزایش می‌دهد؛ طبق این اصل، کتابهای درسی الکترونیکی باید به گونه‌ای طراحی شوند که امکان شناخت خواننده را بیشتر کند، یعنی همزمان صوت، متن، انیمیشن و غیره ارائه شوند.

اصل چند حسی

طبق این اصل یادگیری زمانی بهتر اتفاق می‌افتد که از هر دو کانال دیداری و شنیداری به نحو احسن استفاده شود. در این حالت یادگیرندگان از انیمیشن و بیان شفاهی بهتر از انیمیشن و متن روی صفحه یاد می‌گیرند. بهتر است در کتابهای درسی از هر دو کانال دیداری و شنیداری در ارائه مطالب استفاده شود.

اصل شخصی سازی

در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی خوانندگان در طراحی کتابهای درسی یک اصل مهمی است که باید به آن توجه